

Régió, regionalitás, provincia...

avagy regionális sajátosság

RUDOLF ANICA

EMŰK, Sepsiszentgyörgy, 2019. X. 11. – XI. 22.

Noha a főcímben szereplő fogalmak a kortárs képzőművészet vonatkozásában elsősorban inkább ellentmondásos jelentést hordoznak – mondhatjuk, erős diszkrépancia húzódik meg a „regionális” és az „egyetemes” között, amennyiben az előbbi a peremen való létezésre, a bezárkózásra is utalhat –, de az adott régió markáns sajátosságai hozzájárulhatnak ahhoz, hogy azok ne csupán „megőrzendő” elemei, hanem szerves részei, építőkövei legyenek az egésznek.

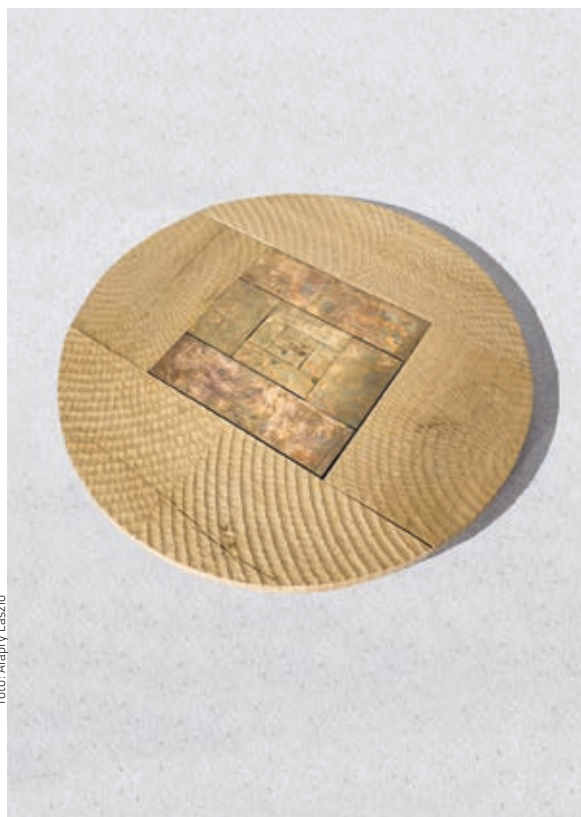
A regionalitás problémájáról és ellentmondásairól eszünkbe juthat a 80-as évek polémiája arról, hogy létezik-e (létezett-e akkor) „szlovákiai magyar irodalom”, avagy sem. A válasz: az attól függ, hogy van-e kánonteremtő ereje a magyar nyelven írt irodalom egészében. Tőzsér Árpád 1978-ban úgy fogalmazott, hogy ha azt nem a világra való nyitottság jellemzi, hanem a „bezárkózás, izoláció, akkor (...) nincs szlovén nyelvű magyar irodalom”. Visszatérve a képzőművészetre, a dilemma érvényes a közép-kelet-európai régió Nyugathoz való viszonylatában is. Gondoljunk csak a 60-as, 70-es évek „keleti blokk”-beli avantgárdjára, amely nyugat felől nézve jobbra egységes képet mutat (erről jó néhány közelmúltbeli kiállítás is tanúskodik). A Tate, a Pompidou vagy a MoMA főként regionális kontextusban értelmezi, tartja számon a magyar képzőművészetet.

Arról, hogy van-e sajátos vonása a magyar és – tovább hántva a hagymahéjat – az erdélyi magyar képzőművészetnek napjainkban, és ha igen, miként írható le ez a sajátosság az elmúlt évtizedeket is áttekintve, októberben kiállítást és konferenciát rendeztek Sepsiszentgyörgyön magyarországi és erdélyi résztvevőkkel. Az események a X. Székelyföldi Napok rendezvénysorozat részeként valósultak meg. Nemcsak területi korlátokra hivatkozva, hanem a kérdés sokrétűségének, kibogozhatatlanságának, politikával való átitatottságának okán sem szeretnék hangzatos tanulságokat

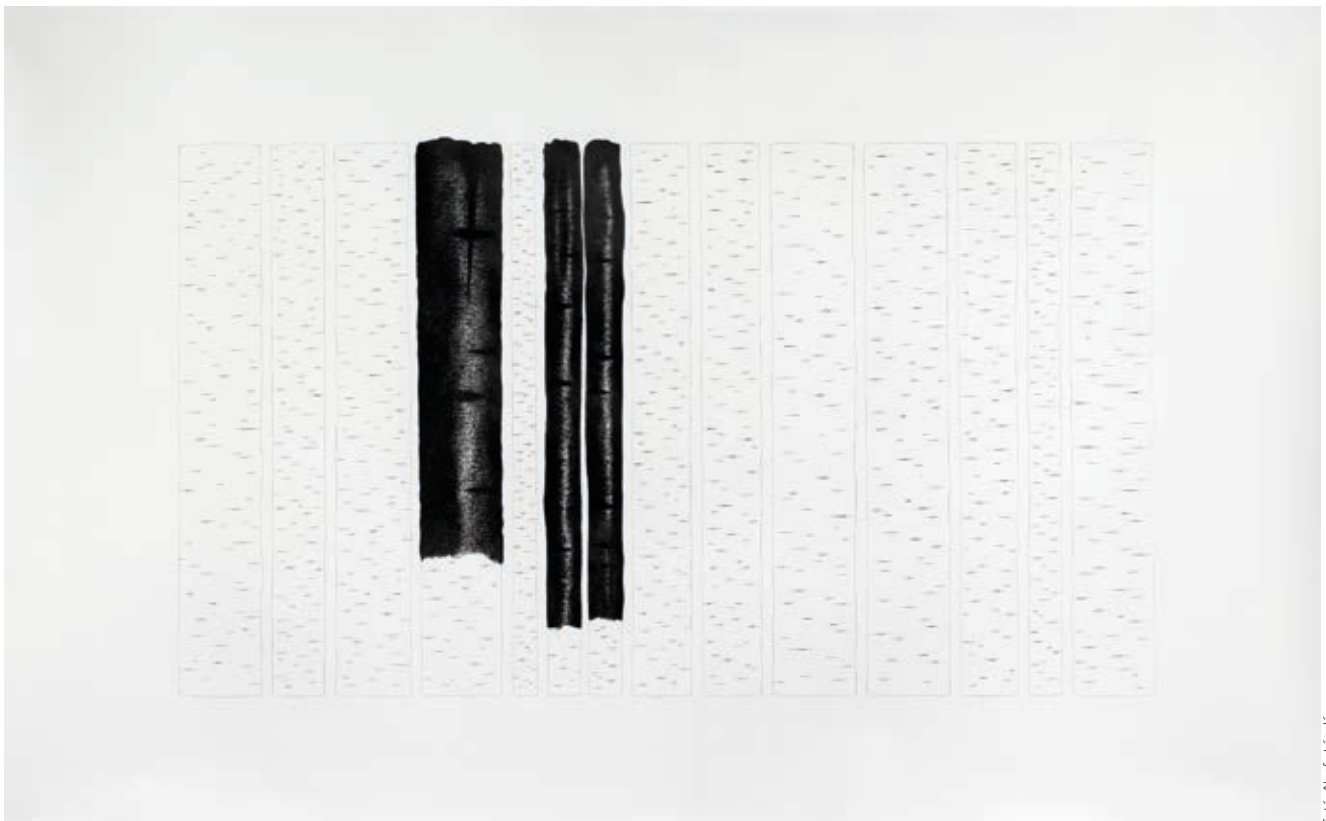
levonni itt. Mindenesetre a kiállítás a Vécsei Nagy Zoltán és Jovián György kurátorok által válogatott anyaggal igyekezett gondolatokat ébreszteni a felvetett témában, és ez sikerült is. (Itt jegyzem meg, hogy a – választások idején zajló – kiállításmegnyitő kötelező politikai köreinek lefutói, az a négy vagy öt megnyitő személy kellemes meglepetést okozott dicséretesen rövid, visszafogott, kerek egész mondatokba sűrített laudációjával – anyaországi kollégáik is tanulhatnának tőlük.)

Jovián kuratori célkitűzése volt, hogy egy tekintélyes szeletét mutassa be a hazai idősebb és középgeneráció képzőművészetének, és a válogatással párhuzamot vonjon a Vécsei Nagy által verbuvált fiatal erdélyi művészek munkásságával. A generációk egymás mellé állítása révén a folytonosságot kívánta bemutatni a kiállítás, de ami még fontosabb: egy olyan párbeszédet

PÉTER ALPÁR: *Pont II., Kőrösi Csoma Sándor emlékére*, 2016, diófa, bronz, 5×120×120 cm

Fotó: Alapfy László

fotó: Alapfy László

SIPOS GAUDI TÜNDE: *Három*, 2019, filctoll, papír, 150×250 cm

kezdeményezett, amely túl a földrajzi, nemzedéki és presztízshatárokon az értékköz-pontúságot jelöli meg fő kritériumának. A közös nyelv volt a hívószava a Székelyföldi Napok eseménysorozatnak is, amely színházi, népművészeti, irodalmi, zenei programokat is kínált a képzőművészet mellett: megérteni, megismerni

egymás értékeit, megkeresni a közös nevezőt, és annak a fényében mutatni meg azt az izgalmas, kortárs Székelyföldet, amely erőteljesen gyökerezik a múltban, ugyanakkor határozott jövőképpel rendelkezik.

A tárlat Jovián György által válogatott anyaga – Aknay János, Baksai József, Barabás Márton, Bukta Imre, Elekes Károly, Farkas Ádám, Földi Péter, Gaál József, Ingo Glass, Kovács Péter, Lajta Gábor, Lovas Ilona, M. Novák András, Orosz István, Prutkay Péter, Stefanovits Péter, Szurcsik József és mások munkái – a 90-es évektől

FERENCZ S. APOR: *683*, 2015, digitális nyomtat, 90×150 cm

fotó: Kristó Róbert

napjainkig tartó időszakból vett merítés, egységes kollektív. A jórészt ismert életművekből egy-egy emblematikus munka került a kiállítóterekbe. A továbbiakban az egyes művek felsorolása-bemutatása helyett a közös nevezőt keresem – a teljesség igénye nélkül, főként az erdélyi művészekre fókuszálva.

Az erdélyi csapatban feltűnően erős a szobrászok jelenléte. „A meglévő elemeket, amik a földből vannak, úgy elmozdítani onnan, hogy nyoma nem maradjon... például egy faágat, egy marék földet... és azokból felépíteni egy képi világot” – fogalmaz a háromszéki Éltés Barna (1981) markáns természetművészeti magatartást s azzal együtt a kulturális identitásmetaforát is felvállalva. Éltés a budapesti Képzőművészeti Egyetem szobrász szakán végzett, s ma egy urbánus környezetből elzárt kis faluban, Feldobolyban él. *Hajlék* című szobra a természettel való harmónia újrateremtésének igényét hordozza, a természeti anyagok közvetlen használata által létrehozott érzékeny, efemer munka.

A land art művek bizonyos szempontból a mainstream ellenében születnek, s így kevésbé integrálhatók a klasszikus galériatérbe. Péter Alpár (1976) számára ugyancsak a természet szolgál inspirációs forrásul. *Pont II.* című, mérnöki precizitással létrehozott térplasztikájának kiindulópontja a művész honlapján fellelhető leírás alapján egy klasszikus zsánerkép: a tájban szemlélődve áll az ember, akit átjár annak harmóniája. A mű egy forgószínpadra hasonlít, azon azonban színészek helyett maga a szemlélődő áll, a látványt pedig a természet szolgáltatja. A középpontba helyezve az ember maga is a táj része lesz. A munka szellemi rokonságot mutat Farkas Ádám korábbi, szintén itt kiállított, *Végtelen visszatérés* című szobrával (1998), de számomra párhuzamba állítható Elekes Károly Gyergyószárhegyen készült fejszekompozíciójával is (*Csillagok, csillagok*, 2018).

A természetművészet ökológikus szellemiségével azonosul Madaras Péter (1981) is, akinek a most kiállított *Szív-mag* (2013) című műve első díjat nyert a tajvani Lih-Pao szobrászati biennálén 2015-ben. Szobra rokonságban áll az idősebb generáció képviselője, Jakobovits Márta keramikus munkájával (*A megtett út része*), amely anyaghasználata és komponáltsága révén kilép ugyan a természetből, de vissza is csatol oda. Egy kerámiából rekonstruált kiszáradt folyómeder is lehetne, amelyben a kavicsok évmilliók természeti folyamatainak alkotó-formáló erőit képezik le időtlenséget, zen harmóniát sugározva. A természetre, az emberi lét kulcsfontosságú fogalmaira reflektál Lovas Ilona jól ismert, metafizikus tisztaságú, szakrális konnotációkat hordozó videója (*S. O. S.*, 2005) is.

Az EMŰK-nívódíjas Sipos Gaudi Tünde (1981) grafikus absztrakt-organikus, jelhagyásszerű, finom vonalakkal átszőtt munkája (*Három*) légiességével a természet sebezhetőségére is utal, de oda-vissza is működhet: a térből való kihalás vagy a megtestesülés folyamatoként is értelmezhető. Jakab Gidó Szende (1987) festő szakon végzett Kolozsváron, ma térplasztikát,

Fotó: Alapfy László

JAKAB GIDO SZENDE: *Cím nélkül*, 2015, vegyes technika, 207×95 cm

installációt, textilműveket alkot, amelyekben a grafikus jelleg és az anyagszerűség egyaránt fontos. A mostani kiállításon látható műve (*Cím nélkül*, 2015) érzékeny, finom, vegyes technikával lepedővászonra készült, érzéki hatású textilunka.

A festők közül Szabó Anna-Mária (1989) *Titánok* című 2016-os munkáját emelem ki, amelyen az archaikus nyomokat megőrző európai tradíciónak, a múlt és jelen egységének víziószerű, szurrealisztikus átalakulása figyelhető meg a szét-tördelt térben. Az asszír istenség lábánál a semmibe lefolyó víz és a másik oldalon a kidőlő villanyvezetékek látványa nyomasztóan hat a nézőre.

Ferencz S. Apor kiállított fotója a *Maszkmodellek mindenkinek* című sorozatából való, amelynek koncepcióját 2013-ban a társadalmi szerepek felcserélődésének ábrázolása adta, de aztán az alapötlet fellazult, és a sorozat későbbi darabjain a maszk játékos, groteszk zsánerképek vezérmotívumává vált. A maszkok egyszerre rejtenek el és keltenek feltűnést, miközben egy-egy szerepcímével is felruháznak, ahogyan a *683* című képen is láthatjuk.

Talán a fenti példák is igazolják, hogy e párbeszédre alapozott kiállítás újabb bizonyítékot szolgáltatott Chikán Bálint még 1991-ben elhangzott s egy nemzetközi tanácskozás címűül is választott jóslata beteljesülésének: „A provincia megszűnik, a régió marad.”